

SLOVENIJA

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Gospodska 12 — Naročina četrstetno 15 din, za pol leta 30 din, za vse leto 60 din — Posamezna štev. 2 din — V zamejstvo za vse leto 90 din — Poštnošek rač.: Ljubljana 16.176 — Rokopis ne vrčamo — Oglaši po tarifu — Izhaja vsakega 1., 14. in 21. v mesecu — Tiska tiskarna M. Hrovatin v Ljubljani

Beseda slovenskim razumnikom

»Slovenija« izpoljuje že deseto leto svoje poslanstvo s prebujanjem, oblikovanjem, poglavljajem in utrjevanjem slovenske miselnosti in samozavesti.

Pred desetimi leti so še vladali kratkovidni ljudje, ki so preganjali slovensko misel kot veleizdajalsko in gledali na Slovence kot na neke prebivalce, ki jih je slučaj zanesel v gorato in gozdnato deželo, dravsko banovino imenovano, in ki nimajo niti svojega jezika, niti svojega značaja, niti svoje zgodovine, niti svojih narodnih idealov.

Danes je ta boj načelno dobojevan z zmago slovenske misli.

Vse resne skupine, ki kaj pomenijo v našem javnem življenju, priznavajo slovensko samorastnost — če že ne iz srca, pa vsaj kot resnično dejstvo.

Ta boj je torej načelno dobojevan, toda beseda še ni mero postala. Zmagala je misel, ni pa uresničena tista samouprava, ki nam po našem prepričanju pripada, in po ustanovitvi banovine Hrvaške mislimo, da temu ni več kriv »Belgrad«, temveč smo si krivi Slovenci sami.

Nekateri misljijo, ali se izgovarjajo, da pri današnjem mednarodnem položaju ni primerno do kraja izvesti notranjo državno preureditev, ki se je začela z ustanovitvijo banovine Hrvaške. Pa prav ta mednarodni položaj je imel največjo zaslugo pri tem, da se je sploh začelo reševati tako imenovan hrvatsko vprašanje, s katerim so se poprej samo igrali. In če poudarjamo danes staro zahtevo po uresničenju slovenske samouprave, ne delamo tega kot slepi »separatistički«, ki ne vidijo ne bratov ne sedov ne sovražnikov, temveč opominjammo na to potrebo iz odkritosrčne in globoke ljubezni do skupne domovine Slovenev, Hrvatov in Srbov.

Prva obrambna črta vsake države je bila vedno notranja politika. Ako ta ne zdrži, ne zdrži nič za njo. Biti moramo resnično enotni med seboj, ako hočemo biti močni. To pa ne moremo biti, ako se ne sporazumemo, ako je ostalo v bistvu vse pri strem, ako vladajo stari predsedki in sebični nameni.

Medtem se je zgodilo še nekaj: s slovensko mislio so utihnili razni ljudje in časopisi, ki so s slovenstvom prej naravnost licitirali, danes pa pravijo: kaj slovenstvo, ko se pa suče orožje za mnogo večja vprašanja! — Toda življenje se s to vojno ne bo pretrgalo na dvoje, vsak narod si bo med njo in po njej ustvaril tisto življenje, ki si ga bo s svojo vrednostjo zasluzil, ali pa bo prišel ob življenje, če se mu je sam odvedal.

Zato prav danes ne smemo za pečjo čakati, kaj nam dogodki prinesejo, temveč v teh zmedenih časih, ko je razum zaslepjen in so srca zastrupljena, ko zbegani ljudje tako radi nasedajo kričavi propagandi in krivim prerokom, moramo toliko bolj skrbeti, da naše ljudstvo ne pôstane neka breznarodna, neumna množica, temveč da slovensko ljudstvo spet najde moč v ljubezni do svoje slovenske zemlje.

Slovenci smo najdalje na zahod izpostavljeni slovanski narod. Živimo na najbolj vetrovnem kraju, kjer so se križala pote raznih ljudstev že iz davnih časov. Zato smo vedno nevarno živel, vedno smo pa hoteli življeno evropsko življenje.

Kakor smo morali vedno braniti svojo samorastnost, se pa prav tako nikdar nismo mogli zapirati pred idejami, ki so se širile po Evropi in iz Evrope prihajale k nam. In postavljati se danes na stališče, naj se svet okrog nas spreminja, kakor koli se hoče, mi pa vztrajamo pri svojem starem, bi utegnilo postati usodno za nas.

Z razgledanostjo po svetu moramo utrjevati svoje slovensko življenje z močmi, ki so se izkazale kot ustvarjajoče v našem narodnem življenju.

Slovenci smo pod vplivom zahodne kulture in zato ne moremo biti črda, ki je

prepuščena enemu pastirju in nekaj ovčarskim psom. »Slovenija«, ki ni strankarski list, lahko pove objektivno sodbo, da je slovenski narod napredoval samo v tekmovanju različnih idejnih sil in da je v svojem napredovanju obstal samo takrat, ko je bilo to svobodno tekmovanje onemogočeno.

Odročilnega pomena v zgodovini slovenskega naroda je bilo krščanstvo. Slovensko ljudstvo se je združilo okrog katoliške cerkve, kakor se trta ovije okrog steba. Bili so časi, ko je bila katoliška cerkev edino pribižališče slovenske besede. Na tej močni podstavi je v novejši dobi za Janeza Ev. Kreka zrasla tudi močna politična zadružna in prosvetna organizacija.

Oplodile pa so nas tudi ideje humanizma, demokracije in svobodnjaštva in si tudi pridobile domovinsko pravico med nami. Od Primoža Trubarja preko Cojzovega in Vodnikovega kroga, Prešerna in Levstika se je dvigal naš narod z drugimi narodi.

Rokodelski pomočniki, ki so se hodili po svetu učit, in kasneje tudi študentje iz Prage so prinesli idejo demokratičnega socializma, ki je tudi pognal korenine med našim ljudstvom. S to idejo so zvezana imena Ivana Cankarja, dr. Tume, dr. Dermote, dr. Lončarja i. dr. Socializem je dvignil kulturno raven našega delovnega ljudstva.

Gonzague de Reynold:

Švica v nevarnosti

Danes priobčujemo nekaj odlomkov iz knjige francoskega Švicarja G. de Reynolda »Conscience de la Suisse«, ki je izšla skrajšana v nemškem prevodu »Selbstbesinnung der Schweizer«. Politično je Reynold konservativni »nördlanski federalist in soustanovitelj nove Švicarske družbe« pod gesлом: *Pro helvetica dignitate et securitate* (»Za švicarsko dostojaanstvo in varnost«) in je pomemben za politično miselnost Švice. Omenjena njegova knjiga je izšla, ko se je tudi Švica čutila ogrožena v svojem obstoju. —kr—

Mi hočemo braniti svojo domovino. Hočemo zastaviti svoje življenje, toda ne za rentabilnost švicarskih zveznih železnic, niti za davek na vino, niti za ceno mleka ali izvoz sira, niti za to, da bi vlad priškrbeli novo večino, niti za to, da bi zagotovili sprejem stotega provizoričnega finančnega programa, niti za to, da bi na vsakem domovinskem spominskem dnevu poslušali isto lajno.

Ne, svoje življenje hočemo zastaviti za nekaj višjega.

... Kolikokrat smo v zadnjem času slišali geslo: »Mite potrebujemo!«

Miti ali so tu ali jih pa ni, podedovani iz prastarih časov, kot sveta zveza prastarih ljudstev z njihovimi predniki — ustvarjati ali naročati po potrebi se ne dajo.

Toda to geslo izdaja pravilno čustvo, ki je samo zašlo na napačno pot in izraža isto potrebo po prenovitvi, tisti iz dna duše prihajajoči klic po idealnem in obenem resničnem smislu življenja, tisto utripanje, ki danes pri nas in povsod muči nezadovoljene, vznemirjene, občutljive, žrtve vladajoče poprečnosti, vso mladino, ki so jo življenjske težave zmedile, preden je začela živeti.

In to kaže, da ne bomo ničesar obnovili brez neke vere, brez življenjskega smisla, brez globokega čustva, ki izvira globoko iz zemlje in zgodovine. In to čustvo je tu. Vzplamelo je mogočno in v prvotni čistoti pri vseh Švicarjih v trenutku priključitve Avstrije. To čustvo je ljubezen do domovine.

Ljubezni do domovine, patriotismu ne smemo zamenjavati z domovinsko idejo. Kakor vse ideje, prihaja tudi ta iz možganov, ne iz srca, in je kakor vse ideje,

Te struje so dale politični obraz Slovencem, in samo v prid nepretrganemu napredku Slovencev je, da se ta rast ne spodreže. Nasprotno, to rast je treba gojiti in trebiti, da je ne preraste robidovje in grmičevje.

»Slovenija« je nestrankarski, ne pa protistrankarski list. Dvigati hoče vse, kar je dobrega, in šibati, kar je slabega za slovenski narod. Želi medsebojno tekmovanje v dobrem in strpnost in pravičnost v boju različnih nazorov, ker le iz takega bistrenja različnih mišljenj se lahko rodé dobri nasledki. S tega vidika obravnava vsa aktualna politična, kulturna in gospodarska vprašanja.

Kakor smo zavedni Slovenci, nam je pa tuj vsak kričavi nacionalizem, ki na svojem narodu vse poveličuje in pretirava, pri drugem pa mrzi in prezira. Vemo, da smo tudi mi južni Slovani, med katerimi se bomo uveljavili, če bomo pokazali in razvili več državljanke samozavesti in politične doslednosti. Spoštujeмо pa vse narode, ki priznavajo in branijo svobodo vseh narodov.

Slovenstvo nam torej ni puhla beseda, ne politična špekulacija. Prizadevanja slovenskega ljudstva morajo dobiti svojo vsebino. Ta pa je v spoštanju človekove osebnosti, v demokratični miselnosti in dejavnosti in v socialni pravičnosti.

V tem prizadevanju naj se v prvi vrsti zbirajo slovenski razumnik, ker na njih je tudi največja odgovornost.

Vabimo!

V deseti letnik je stopil letos naš list, in menimo, da mu ne more oporekati nihče, kdor misli naravnost in ki mu cilji našega naroda niso skriti za ovinkom, da je ves ta čas spolnjeval vestno nalogu, ki si jo je dal: gojiti slovensko misel, misel samobitnosti malega naroda, a gojiti jo tudi v duhu človečnosti, ki je ne more biti izven neodvisnosti naroda in vrhovnosti ljudstva. A prav tako menimo tudi, da ga ne more biti, ki prizava načela človečnosti in prav zato neogibno tudi načela demokratične misli, in ki ne bi potem tudi dosledno priznaval potrebe prav takega lista, kakor je »Slovenija«.

Da damo svojim mislim in načelom več poudarka in jih čim bolj razširimo, pošljemo nekaj števil našega lista tudi nekaterim, ki jih še nimamo v krogu svojih načernikov, glede katerih pa upamo, da bodo postali, ko bodo spoznali »Slovenijo« in njene namene.

Vabimo torej vse, naj pristopijo kot načerški. Kdor bi se pa ne nameraval načerčiti, tistega prosimo, da nam list vrne in s tem prihrani delo in stroške.

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
»SLOVENIJE«

našimi deli in dejanji, da z njimi raste, bogati in lepša življenje našega ljudstva. Toda življenje našega ljudstva dviga, bogati, lepša še bolj naše življenje.

Kajti ljudstvo se daruje vsakemu posameznemu kot celota, ako vsak posameznik zna sprejemati. Daruje se s svojo zemljijo, s svojo zgodovino, s svojimi mrtvimi, do tistega dneva, ko se zemlja, ki nas redi, odpre za naš pokop in ko o vsakem od nas lahko rečemo, kar pravi sv. pismo o Abrahamu: »Bil je zbran s svojim ljudstvom.«

Ljubezen do domovine ima svoje zahteve. To je tako vzvišena in čista krepost, da jo onečaščamo in ponujemo, kakor hitro jo hočemo obrniti za kaj drugega kadar za njen lastni namen. Prepoveduje nam zamenjavati domovino z državo, z režimom: ako ljubimo svojo domovino, potem brezpogojno ne ljubimo nekega režima, niti neke vlade, niti določenih ustanov — režimi gredo, domovina pa ostane. Ljubezen do domovine tudi ne trpi, da bi jo poklanjali trenutku, živečim rodovom, kajti svoje rojake lahko ljubimo ali jih ne ljubimo, ne da bi se s tem spremeniла naša ljubezen do domovine — četudi bi bili v naši domovini hudobneži in bi vladali nad njimi zatiraleci, bi jo moralji ljubiti. In ljubezen do domovine je onečaščena, ako jo vežemo s tvarnimi koristmi. Izrek »Ubi bene, ibi patria« je materialistično žaljenje svetosti. Fini Fénelon je ta izrek prevedel takole: »Domovina svinje je povsod tam, kjer je želod.« Toda kako naj ljubimo svojo domovino in kaj v naši domovini? Samo domovino in zaradi nje same. Ko je Montaigne iskal besede, s katerimi bi pojasnil svoje prijateljstvo z La Boétie, je nazadnje našel samo te-le: »Paree que c'était lui et parce que c'était moi.« (Ker je to ona in ker sem to jaz.)

V teh urah je treba spet najti popolnost, čistost, naravnost in hkrati sveti vir ljubezni do domovine. Kajti, naj bo naš patriotizem še tako iskren in močan, pieteta ni več. Ljudstvo, ki dolgo ni imelo priložnosti, prelit kri za domovino, pada v patriotizem iz navade. Nevarnost, ki je zdaj nad nami, je na novo oživila žar pod pepelom premletih fraz.

... Naša dežela je v sredi Evrope, ki se pretaplja. Dokler se ta talilna snov ne str

»Kjer je dobro, tam je domovina.«

di, bodo zmede in vojne. Kajti nismo samo v vojni, smo tudi sredi revolucije. To da ne v revoluciji »levice«, kakor se misli. Francoska revolucija je prienomena, vsrkana — razen nekaj izvarkov. Revolucija 1848. leta visi v salonu. Socializem je zaostal. Komunizem je začel šepati. »Leve« ideje postajajo nazadnje same »reakcione«. Besedi »levi«, »desni« izgubljata vsak dan malo več na svojem smislu. Smo na prelomu dveh svetov. (Nato orije bitstvo »totalitarnost« in nadaljuje):

»V takem času se reši vsak narod kot celota ali pa propade kot celota. Gorje ti stemu narodu, čigar režim bi ne bil nič drugega kakor samo zakonita organizacija mirne državljanske vojne! Zločin bi bil, če bi se kot oblegani Bizantinci prepriprali o besedah, ideologijah, abstraktnih pojmih, ko pa gre za to, da rešimo resnične stvari in vrednote. Cas je, da Švicarji spet postanejo zapriseženi pobratimi.«

Zavedeti se moramo spet Švice. Da se pa zavemo Švice, mora ljudstvo spet dobiti svojo izgubljeno veličino. Ljudstvo: kaj pomeni ta beseda? To ne pomeni ne volilcev, ne proletariata v nasprotju z mešanstvom, niti sedanjega rodu, niti tega, kar pravi leksikon: celota, skupnost ljudi, ki prebivajo v isti deželi. Ne, temveč ljudstvo pomeni obsežno zgodovinsko skupnost, celo verigo rodov, ki jo je skovala enaka usoda. »Cloveštvo sestoji iz več mrtvih kakor živih« — kako krščanska je ta misel pozitivista Avgusta Comta! Se iz moje male vasi je napravil veliko nesmrtno ljudstvo: cerkev na sredi, pokopališče okrog cerkve in sedemdeset ognjišč okrog pokopališča, živi pri mrtvih in mrtvi pri Bogu.

Švica, ki je brez osnovnih enot jeksa, trasek in vere, se je zgradila samo na zgodovini: zgodovina je njena edina velika dimenzija. Švica umre, ako se pretrga zavrstnost njene zgodovine.

Ljudstvo ne prelomi nekaznovano z zgodovino. Toda ljudstvo prelomi z zgodovino, kakor hitro odpravi svojo zgodovinsko napravo v prid neke teoretične naprave, kakor hitro uniči naravni red v prid nekega reda zakonov.

Nobena vlada, noben parlament, nobena stranka, nobena večina, nobeni volilci, noben zakon, noben rod nima pravice, da bi menil, da je razrešen dolžnosti nasproti preteklosti, in da bi se postavil kot sodnik nad nacionalno usodo.«

Nato razlagajo Reynold, da se mora Švica še bolj utrditi na osnovi prvih zavezniških Švicarskih občin pred 650 leti in da mora spopolnit svoj federalizem, ki je »tista državna oblika, pri kateri privoli več malih držav ali enot, da žrtvujejo del svoje vrovnosti, da bolje branijo svoj obstoj, da bolje varujejo svojo neodvisnost in da bolje skrbijo za svoje skupne koriste.«

Nato zaključuje:

Demokracija ima samo en smisel: državljanu, človeku dovoliti, da je svoboden. Toda biti svoboden se pravi, pokazati se sposobnega živeti in delati brez varuščva države.

Federacija ima samo en smisel: poroštovati bistvene svoboščine in avtonomijo.

Paul Cohen-Porthem:

Nemec o angleškem značaju*

»Komaj je še kaka dežela in ljudstvo, ki bi bili tako nepoznani ki bi o njima imeli ljudje tako čudne predstave, kakor je Anglija s svojimi prebivalci... Večina izobraženih Srednje-Europcev ve več o Indiji in Afriki kakor o Angliji in Škotski.«

Iz pisateljevega uvoda

Mogoče je vedno napačno, če se značaj vsega ljudstva spravlja na en skupni imenovalnik, če se reče »Spanec je ponosen« ali »Holandci so flegmatični«. Vendar ima vsako ljudstvo značilne poteze in iz posameznih potez dobimo celotno sliko, čeprav ne čisto jasno.

Anglež ima brez dvoma mnogo posebnih, včasih samo njemu lastnih značilnih potez in idealov. Njegov ideal značaja je represija (zatajevanje). Lahko bi delili evropske narode v dve vrsti: tiste, katerih ideal je eksrepresija (izražanje na zunaj), in tiste, katerih ideal je represija. Latinci in Slovani spadajo med »eksrepresioniste«, ti hočejo »izživljati svoje življenje«, popuste čustveni razgibanosti in ji dajejo zunanj

* To je skrajšan prevod enega poglavja iz knjige »England, die unbekannte Insel« (Anglija, neznani otok), ki jo je ugledni nemški pisatelj izdal pred desetimi leti v založbi »Klinkhardt & Biermann, Berlin.«

jo ljudskih občestev, političnih in socialnih občestev, iz katerih je ustvarjena.

Svoboda ni pravica. Svoboda je notranja moč, nagrada za napor. Moramo jo zaslužiti. Vedeti moramo, kako jo rabiti: brez hlapčevstva služiti, brez sile izpolnjevati svojo dolžnost in poslušati z uvidevnostjo, kot da bi sami poveljevali.

Kar je hotel liberalizem: osebno svobo-

do; kar je iskala demokracija: vlogo ljudstva; kar obljudbla socializem: socialno pravijo, to je treba uresničiti, ampak z drugimi sredstvi.

So različna pota, ki vodijo k cilju.

Naše švicarsko samospoznanje nam bo pokazalo, katere poti moramo izbrati. In naše švicarsko samospoznanje nas bo rešilo.

se Nemci pripravili v času zimskega počinka.

V razlagah se naglaša misel, da sta to zadnja govora neposredno pred velikimi vojnimi podjetji, ki naj bi vojno odločile. Vsa Evropa želi in pričakuje, da naj se vojna odloči in neha še letos.

Moskva je spet demantirala

vesti, da je vplivala na turško-bolgarsko pogodbo.

Moskva in Balkan.

Londonski jutranji listi so pred kratkim prinesli poročilo, da je sovjetska vlada obvestila vlade balkanskih držav, naj ne računajo na kakšno takoj posredovanje, ki bi jo utegnila spraviti v oborožen spor z Nemčijo.

Radovedni smo, ali bo tudi to vest Moskva demantirala.

»Napoleon je čudovito dojel dušo francoskih množic, toda mnogokrat ni prav niti poznal duše drugih narodov. Zaradi tega neznanja je vojeval vojne, ki so pripravila njegov konec.«

Gustave le Bon

Vojna in politika

Kaj je z Bolgarijo.

Zadnje dni je Balkan ne še glavno resnično bojišče, pač pa središče živčne in diplomatične vojne. Neštetno ljudi se je pri nas in drugod vprašalo, kaj bo v resnici z Bolgarijo. Slišali smo najrazličnejša poročila. Tako smo slišali o tujeih, ki niso v vojaški obleki, ki da so napolnili vse bolgarske hotele. Slišali smo že, kdo je določen za poveljnika nemške armade v Bolgariji. Dalje o pontonskem mostu pri Ruščiku. Potem smo slišali najrazličnejše glasove o vplivu Sovjetske zveze na politični položaj na Balkanu. Te govorice so presekali v razčistili Sovjeti z uradno izjavo, da se v razmrež na Balkanu ne vmesjavajo. V tej zvezi se je začelo vse zanimati tudi za to, kaj bo storila Turčija. Na zadnje se je to ugibanje zgostilo v zagotavljanje, da bo Turčija poseglava v vojno, ako bi Nemčija porabila Bolgarijo kot izhodno bazo za vojne operacije večjega obsega na Balkanu, da bi pa ostala nevtralna, če bi nemška zasedba Bolgarije ostala pri načinu kakor v Romuniji, da namreč zaščiti tam samo svoje lastne koristi brez kakih napadalnih namenov. Prav zadnje dni je Turčija dobila zelo pomemben obisk, prišla sta v Ankaru angleški zunanji minister Eden in vojni svetovalec Dil. Sprejeta sta bila zelo slovesno. Ob tej priliki so časopisi imeli dovolj govoriti o diplomatski vojni med tema dvema in nemškim poslanikom Papenom. V tej zvezi se je govorilo tudi o tem, da bi utegnil Nemčija posredovati za mir med Italijo in Grčijo, če da ta vojna za os nima pravega smisla. V tem pogledu so bili bolj prepričevalni glasovi, ki so to izključevali, ker da je ta vojna postala sedaj za Italijo vprašanje ugleda, zaradi česar ne more sprejeti niti kakega nemškega posredovanja, niti vojaške pomoči na tem bojišču. Po drugi strani pa Grkom prijazno časopisje namenoma poudarja, da Grki odklanjajo vojaško pomoč Angležev za Albanijo, ker so prepričani, da bi v tem primeru tudi Nemci na strani Italije posegli aktivno v boj. Vse časopisje opozarja na dejstvo, da bi razširitev vojne po Balkanu imela usodne nasledke na gospodarskem polju, ker bi zmanjšala obdelovanje polja, ki je za ves vzhod velikega pomena.

Govora obeh voditeljev.

Ta teden smo imeli priložnost poslušati najprej govor ducea Mussolinija, ki je mojstrsko sicer popolnoma pojasnil italijanskemu narodu nesrečo, ki so ga zadele

izraz. Latince pokaže to razgibanost zmerino, Slovan brezmejno — Anglež se pa tega varuje, kolikor je mogoče. (Nemci koliba med obema idealoma). Nekaterim se zdi zatajevanje čustev nenaravnih in občutij to kot hinavščino, drugim se zdi nebrzdano izražanje čustev nečastno, neomikano, prostaško, skoraj živalsko. Anglež se je zase odločil: vedno in brezpogojno je za obvladovanje samega sebe, za represijo, če že ne čustva, pa vsaj čustvenega izraza. Razen Angleža sta tako samo še Kitajec in Japonec. Prvo pravilo vse angleške vzgoje značaja je: »Never lose your temper«, ohrani vsaj zunanje ravnotežje v veselju in žalosti, v sreči in nesreči; in če le moreš, ohrani tudi notranje. Prvi zakon je: obvladovanje samega sebe. Nebrzdana je žival; kolikor bolj se obvlada človek, tem višji je — gentleman se vselej obvlada. Tako v športu kakor v političnem ali družbenem življenju, povsod mirno prenaša zmago ali poraz, srečo ali nesrečo. Vsako prekomerno čustvo se zdi Angležu smešno in nevredno. Odtod njegovo napačno mnenje o drugih narodih (posebno južnjakih) in odtod napačna sodba drugih o njem. Angleško kinko imajo za angleški obraz in če že spregledajo kinko, ne razumejo, zakaj si je nadel kinko...

Komur je najvažnejše brzdati čustva, se ne bo stalno pečal z analizo samega sebe, ker bi s tem pripisoval pretiran pomen

zadnje čase na bojiščih v Afriki, obenem pa izčrepno in prepričevalno navedel vse razloge, ki dajejo Italiji upanje na končno zmago. Pojasnil je, da je Italija moralna napovedati vojno Grčiji, ker je to bila in je še zadnja angleška trdnjava na Balkanu, ki se ni hotela odpovedati angleškemu poročtu.

Voditelj Nemčije Hitler je takoj naslednji dan govoril nacionalno socialistični organizaciji in Nemcem. V tem govoru je vnovič nariral zmagoslavni pohod nacionalnega socialismu in dosedanje vojne uspehe. Kot mojster in specialist oboroževanja je napovedal za marec in april veliko vojno s podmornicami, za katero so

ZAPISKI

Kraljevo pojmovanje jugoslovanstva

Pred kratkim se je obravnavalo v naši javnosti (v ljubljanskem radiu in v »Slovenskem Narodu«) vprašanje, kako je pojmoval pokojni kralj Aleksander jugoslovanstvo.

V zvezi s tem opozarjam na razgovor, ki ga je imel s kraljem v Belgradu kmalu po 6. januarju 1929. leta dopisnik angleške časnikarskega podjetja »Reuter«.

Po poročilu »Jutra« z dne 25. januarja 1929. leta je dopisnik Ferguson vprašal kralja, ali vsebuje razvoj jugoslovenske enotnosti uničenje individualnosti tistih elementov, ki ustvarjajo to enotnost. Kralj mu je odgovoril: »Ne!« Kakor je znano dejstvo, da Angleži in Škoti niso nič slabši Britanci, tako bodo Hrvati ostali še nadalje Hrvati, Srbi Srbi, a Slovenci Slovenci, vsi pa bodo ponosni, da so Jugoslovani.«

Po poročilu »Slovenca« z dne 25. januarja 1929. se je glasil kraljev odgovor stvarno prav tako, samo po obliki se je nekoliko razločeval od besedila, ki ga je priobčilo »Jutro«. Po »Slovencu« je dejal kralj na dopisnikovo vprašanje: »Ne!« Kakor tudi Vas dejstvo, da ste Britanci, ne dela manj Angleža ali Škota, bodo Hrvati nadalje ostali Hrvati, Srbi Srbi, Slovenci Slovenci. Vsi pa bodo ponosni, da so Jugoslovani.«

Iz tega razgovora, ki se je vršil v francoskem jeziku, se jasno kaže pojmovanje, da o kakšni narodni stopitvi Srbov, Hrvatov in Slovencev ne more biti besede. Na zunaj nastopamo nasproti drugim državam kot »Jugoslovani«, kakor pravimo Slovenci, ali »Jugosloveni«, kakor pravijo Srbi. Kadar govorimo ali pišemo slovenski, bi morali uporabljati izraz »Jugoslovani in jugoslovanski.«

L.

Pisava osebnih imen

Mi smo od nekdaj pisali osebna imena tako, da je prišlo najprej krstno, potem pa rodovinsko ime, kakor pač delajo vse kulturni narodi v Evropi. Sele jugosloveni so stvar prekucnili na glavo, menda samo zato, da se oddaljimo od Evrope. Zanimivo je pri tem, da tudi Hrvatje s tem vsejnim načinom pisanja osebnih imen niso zadovoljni. »Hrvatska gruda« zahteva naravnost, da se v tem pogledu Hrvatje vrnejo k svojemu izročilu in pišejo poslednje spet najprej krstno, potem pa rodovinsko ime, kar se je v uradnem listu »Narodne novine« že deloma, pa ne dosledno, začelo.

Mislimo, naj bi se Slovenci tudi uradno vrnili k staremu načinu. Zasebno se tako večina podpisuje v dubu slovenskega in evropskega izročila.

Volitve delavskih zaupnikov

so bile v Srbiji in Bosni, medtem ko so v Sloveniji odložene na ugodnejši čas. Razpuščene socialistične strokovne organizacije so pri teh volitvah postavile »delavsko liste«. Volitve obratnih zaupnikov so tajne, mandati se odmerjajo po proporciju. V večjih obratih so bili taki-le izidi: rudnik Breza: del. lista 12, HRS 3, Jugoras 1; rudnik Lešani: izvoljenih 12 zaupnikov samo na del. listi; Vareš: del. lista 11, HRS 4, Jugoras 1; tobačna tovarna v Banji Luk: del. lista 3, HRS 2, Jugoras 1; Našička (Zavodoviči): samo del. lista (8); Bajloni v Belgradu: del. lista 5, Jugoras 1; cestna železnica v Belgradu: del. lista 5, Jugoras 6; električna centrala v Belgradu: samo del. lista (5); rudnik Ravna Reka: del. lista 7, Jugoras 2.

Preseljevanje

»Novosti« prinašajo izjavo prvakov radikalne skupine bivšega ministra dr. Lazara Markovića. Podpisali so jo Jovan Petrović, Mita Momirović, Borislav Radovanović, Vasilije Becić, Radovan Arsenijević, Živadin Radivojević, Vojislav Arandjelović, Sima Stefanović in še drugi zastopniki iz raznih krajev države. V tej izjavi pravijo, da od slej odpovedujejo pomoč in nadaljnje sodelovanje predsedniku dr. Lazarju Markoviću, kakor pravijo iz razlogov, ki so tako številni, da jih bodo povedali v posebni okrožnici. Zazdaj omenjajo samo, da so zastonji poskušali pripraviti dr. Markovića, da bi bil spoštoval strankarske organizacije in da ne bi bil osebnih koristi svojih prijateljev postavljal nad koristi strankarskega razgibanja. Stranki je zato veliko škodoval.

K vsemu temu bi mi samo še opozorili na zanimivost, da je prišlo to spoznanje neposredno potem, ko je dr. Laza Marković nehal biti minister.

Tiskane nerodnosti in neumnosti

Citalnica, ki govori.

Angleška čitalnica v Zagrebu je pri tej priliki (ob atentatu, naša op.) izjavila, da je čisto kulturna in literarna ustanova. (»Slovenec«, št. 31.)

Kam bo padla po pretresu?

Prevod in tudi ljubljanski mestni prekrbovalni urad sta sicer vsa ta vprašanja vzela v pretres... odločitev pa bo padla v krajkem. (»Slovenec«, 31. št.) — Časniki, bodite previdni pri poročilih Prevoda, ki je z uradno slovenščino še bolj v zadregi kakor s pšenico, kot vidite!

Nova definicija kmeta.

Dr. P. St. piše v 31. št. »Slovenca«: «Že kar vprašanje, kdo je kmet, dela odgovor težaven... Poglejmo to vprašanje še enkrat: kmet je nesporno tisti, ki se ubija na polju od zore do mraka.» — Potem takem se bo pri nas močno dvignilo število kmetrov, ker bodo »napredovali« vsi hlapci, dninarji, viničarji i. dr.

Prehitro so odšli s pokopališča.

Zbrana množica je žalostno zapuščala mnogo prerano zadnje počivališče br. Jožeta Šparhakla. (»Jutro«, št. 33.)

Ne razumemo.

Nadalje so oblasti odredile, da morajo ljudje v posodah z vodo, ki so na cestah in ki v mrzlem vremenu zmrzujejo, led razbijati. (»Jutro«, št. 37.) — V tem je že več kakor pitijška modrost.

Če je po nemškem zgledu glagol na koncu dolge kače...

Od tod je skušala topovnjačo, ki ni bila prava vojna ladja, temveč neke vrste »plavajoča trdnjava«, utrjena in oborožena, da lahko služi za obalsko baterijo, nima pa lastnega pogona, torpedirati. (»Jutro«, št. 37.) — Ali je tista neznana podmornica samo »skušala« topovnjačo, ali ta trdnjava nima pogona za torpediranje?

Pomenek z g. Tonetom Fajfarjem

Sedaj, ko sem se sam spodbumno predstavljal in ko se vlečejo pomenki v »Delavske pravice« naprej, mislim, da lahko povem, da je urednik teh pomenkov g. Tone Fajfar. V zadnji številki »Delavske pravice« pravi, da sem razodel, da sem jaz pisec napada na »Delavsko pravico«. Že to moram popraviti! Moje pisanje ni noben napad na »Delavsko pravico«, ampak samo prijazen opomin g. Fajfarju, da so ideološka tla zanj malo preveč spolzka. G. Fajfar je pa Gorenjec in se je v zadnji številki v članku »O posebnih ciljih slovenskega naroda« kljub temu spet stupil na to gladino. Sicer skromno prizna, da nima namena, da bi »Slovenija« prišla do kakih resnejših zaključkov, ampak da piše, ker je potrebno dobiti jasnost, vendar moram pripomniti, da na ta način do »potrebne jasnosti« ne bo prišlo lahko. On razlagata posebnih ciljev nimajo vsi narodi, ampak samo narodi s posebno zgodovino, posebnim temperamentom in posebnimi pogoji za razvitek. Med te pa slovenskega naroda ne šteje. Sploh ima tudi o »posebnih ciljih« čudne pojme. Pri teh misli v prvi vrsti na kolonije. Slišal sem že lepo število naročnikov »Delavske pravice«, ki so tako lepo razlagali posebne cilje slovenskega naroda, ki nam narekujejo, da se bojujemo proti centralizmu, proti davčni politiki, zaradi katere smo v nevarnosti, da se izseli industrija iz slovenskih krajev, proti političnemu izrabljivanju socialnih zakonov, zlasti zakonov o delavskem zastopstvu itd. Vem, da bo g. Fajfar odgovoril, da to niso »posebni cilji«, da to šteje on med splošne cilje, toda o tem se pa z njim ne bom menil. Gospod urednik Fajfar, govorita imate pravico do nekoliko trdovratnosti, saj ste Gorenjec kakor sem tudi jaz, to pa veste tudi, da je za lepo opominjanje zakrnjeno sreči imeti greh zoper sv. Duha.

Dr. Jakob Mohorič

Kaj pišejo listi

Človek ali termit

»Ljudski glas«, ki se je prejšnje čase precej spogledoval s totalitarizmom, je priobčil v zadnji številki sestavek »Kaj je in kaj ni socializem?«, ki priča, da je začel stvarno gledati na družbene pojave. Najprej ugotavlja, da vodi zakonitost v gospodarstvu do tega, da prehajajo proizvajalna sredstva bolj in bolj iz zasebnih rok. Potem pa izvaja med drugim te-le tehtne in zanimive misli:

Toda to zavzame lahko tudi take oblike, ki človeka-delavca ne bodo ostvorbodile, temveč še isto zaslužile, ki njegovega živiljenjskega položaja ne bodo dvignile, ampak ga bodo v njejem človeškem dostenjanstu še bolj ponizale, in ki živiljenjskih vrednot ne bodo povisile, temveč jih popolnoma potepalte. Lahko nastane tudi tak čas, da bodo prišla produksijska sredstva v roke države tako, da bo birokratski kasti dovoljno iztrebiti vsako človečnost in vse osebnost. Zato moramo biti zelo previdni nasproti frazi red, ker je red lahko še hujši od kapitalizma, ker je red lahko sicer nov, ne pa boljši, je lahko nov v primeri z dosedanjimi, ni pa socialističen. Zelezna garda v Romuniji je tudi oznanila red, pa kakor vidimo iz poročil, ni ta red prav nič mikaven. Predstave o redu so torej dokaj različne. Pod redom si premogni predstavljajo in že nekako termitsko državo. Kaj je to termitska država? Naravoslovec Karl Escherich je v svojem rektoratskem govoru na münchenski univerzi opisal slušateljem naprave termitske države, ki so zgrajene na načelu, da noben posameznik ne živi zase, temveč vsakdo samo v službi skupnosti. Kraljica skrbira za potomstvo s tem, da vsaki dve sekundi zlega eno jajce. Kralj živi samo v tej dolžnosti, da kraljico od časa do časa oplodi. Majhni, stepni delavci (te vrste mravilje so slepe) se izvrpatajo v izvrševanju najrazličnejših nalog: tako skrbe za čiščenje in krmiljenje kraljevske dvojice, za hranitev jajce, za nego odrasločega zaroča, za zgraditev trdnjav, za napravo in oskrbovanje hranilnih virov itd. Veliki vojaki branijo gnezdo na zunaj, mali vojaki opravljajo policijske posle. Število predstnikov posameznih kast se ravna po potrebi. Ako je preveč delavcev, jih preprosto uničijo, kolikor jih je preveč; če jih je v kaki kasti premalo, jih v najkrajšem času priede. Termitska država je v veliki meri mehanizirana, individualizem in egoizem sta iztrebljena z absolutno disciplino in z odpravo spolnega življenja. Termitti so dosegli torej totalno državo, kakršne ljudje še nima. Delo sužnjev pri graditvi egipčanskih piramid, kolektivno izrabljanie helotov po starih Spartancih, srednjeveška prikovanost hačanov na enega gospodarja — vse to obledi pred popolnostjo termitske države.

In kakor smo že rekli, nekateri zavestno streme po termitskem organiziraju in discipliniraju človeške družbe. Jakob Burckhardti je že 1882. leta(1) zapisal:

»Za mene je že davnno jasno, da gre svet proti razpotju med popolno demokracijo in absolutnim, brezpravnim despotizmom; neomejena, gola oblast bo zgoraj in popolna podrejenost bo znemannen splošnosti.«

In ta despotizem, to termitsvo nehote obžujejo vsi tisti, ki se jim zde imenitni razni tehnični rekordi, pa se ne vprašajo pri tem, kakšen položaj imajo in če sploh kake pravice uživajo vsi tisti brezimenski ljudje, ki so pomogli k tistem rekordom, ki jih oznanja in poveličuje ta ali ona propaganda po svetu.

Dopisi

Spomin iz dobe jugoslovenske diktature

Naročnik z dežele nam je poslal sledeči dopis:

Ko sembral članek g. dr. Količa v zadnji številki »Slovenije«, kako so uradništvo silili v »Sokola«, sem se spomnil nazaj v čase terorističnega režima pred približno 10 leti. Takrat sem bil majhen uradnik v državni službi s skromno plačito, ki je bila edini dohodek za preživljvanje mene in moje tričlenske rodbine. Moj pisarniški predstojnik, zagrizen centralist, mi je pomilil pod nos poziv takratnega režima, po katerem so morali vsi uradi takoj javiti, kdo od uradnikov ni Sokol. Jaz nisem bil člen nobene organizacije, niti politične ne telovadne ne verske ne drugačne. Svojo slovensko-narodno zavest sem imel že od nekdaj v sebi in nisem potreboval nobenih nacionalnih bergelj ali lijaka, s katerim bi mi šele dopovedali, da sem Slovenc in Sloven. Z ozirom na grožnjo svojega predstojnika, da bom izgubil službo, če takoj ne pristopim v novo osnovanega Sokola, sem moral pač prelomiti s svojim dosedanjim stališčem. Toda zelo čudno se mi je zdelo to ravnanje, kajti bral sem o Tyršu, da je njegova organizacija osnovana na načelu demokratičnosti in svobode ter da pridobiva člene samo z močjo svoje ideje. Ko so predstavniki novega Sokola trdili, da ustroj njihovo z zakonom osnovane

nove organizacije ni bistvenega pomena, temveč da je v njih prav takšen Tyršev duh kot dotedaj v svobodni organizaciji, nisem mogel spraviti v sklad tega nasprotja. Toda ker sem moral pričakovati, da bom izgubil službo, če ne pristopim, sem se pač napolil tja v njihovo pisarno, kjer sem dal vpisati svoje osebne podatke. Pri tem je seveda takoj nastalo vprašanje denarja — s težkim srcem sem moral odrediti večji znesek. Tako so me na prav vteški način spravili ob moj denar, ki sem ga moral odtrgati svoji rodovini. Mislim, da je bil pritisk takratnega režima, ki me je pripravil ob moj denar, nezakonit, in upam, da bo še kdaj nastopil čas, da bom ta svoj denar mogel terjati nazaj. No in čez nekaj dni so me pozvali k prisegi. Šel sem tja v zavesti, da moja prisega ne velja, ker kar ni iz proste volje narejeno, je brez veljave. Postavil sem se nekam vzdaj, kjer sem na svoje veselje našel še mnogo istomislečih. Ko je tam spredaj na odru nekdo zaukazal, naj dvignemo roke, sem jo res dvignil (ker sem menil, da me kdo voluni), a z levo roko sem držal figo v žepu, potihem sem pa predse žvižgal veselo pesmico. Odleglo mi je, ko sem odšel. Čez nekaj časa dobim poziv, — seveda zopet da plačam (vedno ta denar!), a ker po dvakratnem opominu tega nisem storil, so me izključili. In zopet mi je odleglo.

Sem pač tak človek, da se ne dam nikomu siliti. Imam v sebi čisto zavest, da se nikdar nisem pregrešil zoper svoje slo-

vensko narodno prepričanje — tako kot so to brez stamu storili n. pr. tisti, ki so bili v političnih spisih ljubljanske policije v letih 1914—1918 navedeni kot ovaduh, a so prav ti ljudje po vojni nastopili tu pri nas kot najhujši »nacionalni« kričači. (Na žalost je ob prevratu 1. 1918. nekdo te spise uničil.)

Nisem predstnik ne ene ne druge politične skupine in zametujem strankarska prizadevanja enih kot drugih, ker vidim, da so nas Slovence s svojim ozkim strankarskim fanatizmom priveli v tej državi v sedanji podrejeni položaj, v katerem imajo koristi posamezne osebe in skupine, medtem ko mi Slovenci nimamo enakopravnega položaja s Srbi. Zato tudi nisem predstopol ne eni ne drugi skupini, najmanj pa bi mi padlo v glavo, da se včlenim v organizacijo, ki z vsemi silami podpira Slovencem toliko škodljivi centralizem, pa naj se ta organizacija stokrat imenuje vitezka in narodna.

Gosp. dr. Količ pa prosim, da obširno napiše, kaj vse ve o zgodovini trganja in sežiganja slovenskih pesnikov in pisateljev; takih protinarodnih dejanj naših političnih koristolovcev ne smemo pozabiti. Noben drug narod se tako daleč ni spozabil, to je bilo pridržano nam Slovencem. Gosp. dr. Količ trdi, da ima vse gradivo pri roki, pa je v interesu slovenskega naroda, da on to objavi, da bomo vedeli, kje so ti naši narodni izdajalci in koga med nami se moramo ogibati. Treba je na nje javno s prstom pokazati.

GOSPODARSTVO

Razvoj cen bombažnega prediva

(Kako se draži blago)

Prehod k nakupu surovega bombaža v Turčiji in Rusiji po znatno višjih cenah bo povzročil razumljivo zvišanje cen bombažnega prediva in s tem tudi bombažnega blaga sploh. Ker je bombažno blago predvsem predmet porabe za široke ljudske plasti, bi morale oblasti skrbeti za to, da se cene ne dvignejo preko podražitve surovin in proizvodnih stroškov.

Če gledamo iz tega stališča razvoj cen od izbruhu vojne, vidimo, da se je v tem pogledu mnogo gresilo, ker so se cene bombažnega prediva in tkanin zvišale mnogo bolj kakor cene surovin in proizvodnih stroškov.

Cena bombažne preje America Ia št. 20. avg. num. je znašala v 1. 1937/38 okoli 26 din za kilogram. Ob istem času je bilo mogoče nabaviti bombažno prejo v tujini cenej klub carini in višjemu prometnemu davku pri uvozu. Vzrok je bil v tem, da domače predstavnice niso mogle kriti domače porabe, in zato so mogle dosegati na domačem trgu cene, ki so dovoljevale dobiček od 4 do 6 din pri kilogramu.

Ob izbruhu vojne so se cene hitro dvigale iz popolnoma dobičarskih razlogov. Cene surovin, ki so bile kupljene še pred izbruhom vojne, so ostale iste, mezdje se v začetku tudi niso dvigale, vendar pa so posamezne predstavnice v vzhodnem delu države dvignile cene na 37 din pri kilogramu.

Zaradi teh pojavov je prišlo v februarju 1940. leta do prve uradne dolgoletne cene na višini 33.50 din za kg kvaliteta America Ia baza št. 20. ang. numeracije. Že ta cena, ki je uradno potrdila dobiček 2.75 din po kg, je v resnicu nudila najmanj trikratno uradno zaračunjeni dobiček, saj je na posvetovanju odbora za tekstilno industrijo v Belgradu konec I. 1940. zastopnik ekon. oddelka ministrstva za vojsko in mornarico ugotovil, da bi mogle predstavnice iz razpoložljivih količin bombaža dobavljati še tedaj, t. j. konec I. 1940. predvej po ceni 29 din za kg. Ker so se do tega trenutka spremenili že proizvodni stroški zaradi zvišanja mezd, ki so narastle za okoli 5 din po kg, smemo sklepati, da se prvotno ugotovljena cena dovoljevala stvarno 9.50 din dobička pri kg.

Dokler ni začel prihajati turški bombaž, se na splošno niso spremene v februarju 1940. uradno dolgoletne cene 33.50 din za kg.

Ker pa znaša cena očiščenega turškega bombaža okoli 35 din za kg, je bilo potrebno določiti novo ceno za bombažno predivo.

Bombažna industrija je v novembру 1940. ugotovila, da znašajo mezde in splošna režija 14.80 din pri kg. Prvotno uradno dolgoletni dobiček 2.75 din naj bi se zvišal za 85% zaradi zmanjšanja obsega obratovanja na 5.10 din, tako da bi naj znašala cena za bombažno predivo $35 + 14.80 + 5.10 = 54.90$ din za kg. Ministrstvo za prehrano je z odlokom od 15. februarja 1941. določilo ceno za predivo iz turškega bombaža s 53 din za kg franko predstavnice, brez skonta in brez prometnega davka. Za vse vrste bombaža, ki so bile kupljene po nižjih cenah, bo veljala ta cena pod pogojem, ki jih bo določil urad za kontrolo cen. Iz zadnje dolgoletne je mogoče sklepati, da so sprejeti predlog, naj se razlika v cenah različnih vrst bombaža izvrnava na ta način, da vplačajo predstavnici razliko v poseben fond, ki naj služi izravnavi cen.

H. gornji kalkulaciji je treba pripomniti, da so posamezne postavke neopravilno visoke. Predvsem izhaja kalkulacija bombažne industrije s stališčem, da se mora relativno zvišanje stroškov zaradi zmanjšanja obsega obratovanja prevladiti na kupca, kar znaša v gornji kalkulaciji 1.50 din po kg. Dalje računa kalkulacija z mrtvimi mezdami v zvezi z dolžnostjo plačevanja 4 tednov orožnih valj z zneskom 25 par pri kilogramu, kar je vsekakor preti-

rano visoko z ozirom na veliko zaposlitev ženskih delovnih moči in mladoletnikov v tekstilni industriji. Tudi zahteva, da mora podjetnik pri zmanjšanju obsega obrata dosegiti isti dobiček, ni osnovana. Če upoštevamo vse te postavke, vidimo, da je gornja kalkulacija za najmanj 4.10 din previsoka in da bi odgovarjajoča cena smela znašati le 50.80 din, medtem ko je bilo uradno določena na 58 din.

Medtem pa so posamezne predstavnice zaprosile pri krajinskih pristojnih uradih za kontrolo cen za potrditev cen na podlagi svojih lastnih kalkulacij. Tako ima n. pr. predstavnica v Kranju potrjeno ceno 72 din za kg.

To je bilo mogoče do sedaj zaradi tega, ker ni nihče kontroliral upravičenosti cen, po katerih so posamezne tvrdke kupovale surovine. Tako se je moglo zgoditi, da je tvrdka kupila

KULTURNI PREGLED

Nova slovenska slovnica

Sesterica avtorjev, natančnih poznavalcev našega jezika in obenem izkušenih šolnikov, je sestavila novo učno knjigo: Slovenska slovnica za tretji in četrtni razred srednjih in sorodnih šol. Založilo in izdalo jo je Slavistično društvo v Ljubljani. Strokovna kritika je knjigo, kakor to zasluži, povsem ugodno ocenila. Še bolj jo utegnijo ceniti tisti, ki so se na srednji šoli pred 50 in več leti učili jezikovnih pravil iz slovnice, urejenih po kopitu stare gramatikalne sole. Najstarejši med nami še pomnijo Šumanovo šolsko slovnico, ki je bila v bistvu posnetek iz Miklošičeve primerjalne. Še mi je v spominu, kako mučne so bile ob njej učne ure za nas nižješolce in menda tudi za učitelje. Učna uprava je bila kmalu uvredila, da s tako težavnim knjigo ne gre več dalje, in je že l. 1890. zopet uvedla dokaj smotrneje urejeno Janežičeve slovnico v Sketovi predelavi. A tudi ta je spričo svoje okorelosti nudila kaj malo pobude za globlje spoznavanje slovenščine. Šele Breznikova slovnica (1. izdaja l. 1916.) je učencem odprla jasnejši pogled v bistro materinega jezika s tem, da se primerjalno ozira tudi na razvoj jezikovnih pojmov ter poudarja značilnosti oblikoslovja in skladnje, uvažajoč tudi narečja in razvoj pismenega jezika.

Nova slovnica pomeni nadaljnji napredek v našem šolskem slovstvu. Ves njen ustroj je zasnovan na deduktivni metodi, tako da more dovzetem učenec na osnovi jezikovnih primerov zadevna pravila sam izvajati. Na pravilen odgovor ga navajajo metodično stavljeni vprašanja, svoje znanje pa si naj utrdi ob vajah, s katerimi se zaključuje vsaka učna enota. Prvo poglavje obsega nauk o glasovih, ponazorjen s slikami o tvorbi glasnikov. Nato sledi nauk o besedah, ki uvaja učenca tudi o pojmovanju jezikovne sorodnosti slovanskih in indoevropskih jezikov. Priključen mu je zemljevid slovenskih narečij (po Ramovševi Dialektološki karti). Obširno, a vendar pregledno je obravnavano oblikoslovje. Natančno, da zavzemata v njem glavni delež glagol — 58 strani, t. j. malone eno tretjino vse knjige. Prav je, da so se stavljalci držali Dobrovskega razdelitve glagola v šest vrst po nedoločniški priponi, saj nudi ta sestav še vedno najboljši pregled razčlenbe slovenskega glagola. Povsem ustrezeno je stavljenja skladnja v poglavjih Stavek in Raba sklonov, saj je to tista slovenščina panoga, ki so jo nekdaj najbolj vnemar puščali. Stavkovni vzorci so prikladno izbrani. Le nekaj jih je nad hoc narejenih, večidel pa služijo temu namenu navedki iz naših pesnikov in prozaikov,

Rudolf Golouh, Krisalida

Igra v treh dejanjih, založila Tiskovna založba v Mariboru.

V tej globoki miselnih igri je glavni »junak« — iluzionist, ki odkrije kralju najvišjo skrivnost. »V mojem svetu iluzije počiva zapredok stvarne misli. To je misel o nemirljivosti lepega, ki se stalno obnavlja iz sebe, kot metulj iz svoje krisalide, kot ptič Feniks iz svojega pepela«, ali kakor pravi sluga iluzionistu: »Krisalida, to je metulj v zapredku. Ta stalno iz sebe se obnavljači metulj utelešuje tvojo najglobljo misel. S to zamislijo hočeš predločiti kralju, da je le lepo nesmrtno in da je le zanj vredno živeti. To lepo se roditi vedno znova iz lastnega zametka. To je tista neugasna luč človeka, ki mu jo nenehoma vračaš, ker je je nenehoma potreben. Narobe bi lahko vse to povedal tudi takole: Kakor se iz zapredka razvije zlatokrili metulj, tako se iz človekovih tesnob vedno znova izvije klic po blesteči lepoti, ki ga more edina spet pomiriti, spet dvigniti k novi moči.«

V Celju se mi je posrečilo, da sem si priboril v vlaku, ki so takrat začeli prevažati vojake tako, kakor so vojaki hoteli, prostor, kjer sem v vagonu, natlačenem kakor škatlja sardin, imel priložnost videti tudi vrvenje, ki ga je takrat bilo po naših železnicah. Kakor po vseh ob cestah, tako so slovenske Narodne straže tudi po vseh železniških postajah, čeprav neustrašeno, seveda pa z menjajočo se srečo, razroževale in krotile skupne ali divje pomešane vojaške transporte in vlake. Strojnice in puške v stalni strelni pripravljenosti so štrlele iz postajnih streh, ter podpirale nastope stražarjev, ki so ustavljalni vlake ter po vagonih zahtevali odložitev orožja in vojaškega materiala. Kjer ni uspelo, ali pa če bi borba s stransportom bila preveč riskantna, tam so zatisnili tudi oba očesa ter pustili vlak naprej. Večkrat so pokale puške in je tekla kri. Koliko mož naših slovenskih Narodnih straž je ravno tako kakor pri Narodnih stražah, ki so delovali ob cestah, pri tem nevarnem službovanju izgubilo svoje življenje, ne pove nobena kronika.

Tudi med Ljubljano in Celjem nas je slovensko ljudstvo kakor v vseh krajih Slovenije, po svojih Narodnih stražah sprejemalo s puško ali strojnico v rokah, ter nas Slovence mirno pustilo, da smo nadaljevali svojo pot.

V Celju, kjer se je del naših vojakov, domačinov iz celjskega okrožja, ločil, smo se tudi ostali razšli, medtem ko smo najnajprej svoje vozove in konje izročili celjskim Narodnim stražam. Moji dotakratni tovariši so se v skupinah napotili proti Savinjski dolini, Konjicam, Rogoški Slatini, Ptiju, Mariboru itd., medtem ko se je nekaj Celjanov pridružilo takoj celjski Narodni straži, iz katere je nastal Maistrov celjski pešpolk in pa en bataljon mariborskega pešpolka.

Poleg iluzionista, njegovega sluge, kralja in pravljicne krisalide nastopajo: harlekini, ki je zaradi »svoje okretnosti zašel v politično terminologijo«, in njegova družabnica Kolombina; stari Pantalon, ki predstavlja tako imenovano dobro ljudsivo, ki ni nikoli zadovoljno, ker padajo povsod vsi stroški nanj; burkež, ki »so mu pravili dvorni norec, ker je govoril resnico. Tako so v njegovih modrih časih imunizirali zlobne jezike; doktor Faust, Mefisto, don Kišot, zadnji kot nesmrtni lik optimizma, boja, iluzije, ki bo neugnan preživel vse veke; in Saloma, ženski lik, ki je obenem iz vseh krajev in vseh časov, utlešen drugi del človeštva.«

Vsa igra se duhovito razpleta in tudi na odrške učinke je mislil pisatelj. C.

Jezikovni kotiček

Dne 30. I. t. l. smo brali v »Slovencu« (št. 24.) v 3. stolpcu 2. strani razglas mestnega županstva v Mariboru z nadpisom: »Mariborčani, ne odrečite prispevka za zimsko pomoč!« Če bi pisec tega razglasa pogledal v kako slovensko slovnico, recimo v Breznikovo, bi se lahko prepričal, da je z enim samim strehom ustrelil dva močna kozla.

V § 233. četrtega natiska (iz l. 1934.) bi zvedel, kar mu menda še ni znano, da imajo glagoli, ki se končujejo v nedoločniku na -ti, v sedanjiku pa na -tem, v veleliniku -ei, ne pa -ti: rečem, reči, vel. reci; tako tudi teci, peci, vleci, seci (travo). Če se pa sedanjik končuje na -zem in nedoločnik na -ti, ima velelni naklon -zi (ne -zi): strizi, strezi, vrzi, sezi, lezi, naprezi. Sem spada tudi želja »mozi ti Bog!« (pri napivanju), t. j. Bog ti pomozi (pomagaj)!

»Če pa pisec razglasza zdaj meni, da bo pravilno »ne odrečite«, se moti. Dokler je v veljavi Breznikov § 257., odstavek 8., je slovensko le »ne odrekajte«. Pravilo namreč pravi: »V nikalem velelniku se rabijo nedovršniki« — (odreči je pa dovršnik!). In dokler je to pravilo v veljavi, je nepravilna tudi prošnja v ocenaju: »Ne vpelji nas v skušnjava!« Glasiti bi se morala: »Ne vodi nas v sk.« ali pa kar »Ne skušaj nas!«

V istem uradnem razglasu se bere: »naj se spomnijo teh, ... čejih otrokom primanjkuje kruha«. Slovensko bi bilo: »katerih otrokom...« ali pa: »ki primanjkuje(nim) otrokom kruha«.

Naj še omenim, da se v začetku razglasa govorji o »meščanih mestac.« Ker je meščan prebivatec mesta, je treba popravka:

mariborski meščani ali pa »prebivalci našega mesta«. Ne verjamem, da bi kak župan lahko rekel »tržani (našega) trga« ali »vaščani (naše) vasi.« — ABC —

Naši malomeščani, soprogi in soproge

Slovenci, ki prebivajo v mestih, imajo to navado, da v časnikih kot »žaluoči ostali« — seveda so ostali, ker sicer oglasa ne bi naročili — oznanijo smrt in pogreb svojih bližnjih. Ali je to lepa in pametna navada, ne bomo premišljevali, vsekakor je dnevnim časnikom hudo, če dolgo noben »boljši« človek ne umre. Želeli bi samo to, da bi časniki, ki imajo lepe dchodke od oglasov te vrste, poskrbeli vsaj toliko, da bi bili ti oglasi slovenski in da bi odpravili gospode in gospe soproge. Ali ni smešno brati: ... da mi je umrl gospod soprog, oče itd. Janez Narobe ... žaluoča soproga in drugi žaluoči ostali? — Prvič imamo Slovenci može in žene; drugič nikdar ne pravi žena svojemu možu ali o svojem možu »gospod soprog« — kvečjemu če se hoče šaliti; tretjič, še manj pa otroci govoré o svojem gospodu očetu; četrtič »soproga« po moževi smrti ni več soproga, temveč vdova; in petič že po podpisih verjamemo, da so dotični žaluoči še ostali na tem svetu, in zato ni treba, da bi to resnico še posebej poudarjali. Upravnik dnevnika nam bo ugovarjal, češ, vse drugo bi še šlo, samo soprogov in soproge si ne bodo dale vzeti: vidite, to se čisto drugače sliši, soproga pis. poduradnika kakor pa navadna žena. Na to pravimo: če boste na sploh odpravili soproge, se bodo soproge prej navadile na to kakor na koruzni kruh. Če pa so soproge le tako tako željne časti, naj pa najdejo »boljša« imena še za očete, matere, brate, sestre, tete, vdove, ker logično se morajo potem vsi sorodniki, ki stanujejo v mestih, že po imenu ločiti od sorodnikov, ki uživajo sveži zrak na deželi. Zakaj naj samo »soprog« uživa posebno čast?

Trdrovratne soproge in upravnike, ki se boje zamere pri gospbeh soprogah, bomo mogoče pomirili nazadnje s Pleteršnikom, ki pravi, da soprog v pomenu moža sploh ni slovenska beseda, pač pa poznajo v nekaterih krajev vzhodne Štajerske pod soprogom človeka, ki »svoje živinče z živinčetom svojega soseda vkup vprega«. Meščanske »soproge« in »soprog«, ali ne vide, da se po nemarnem imenujete soproge, ker opravila resničnih soprogov sploh ne zname, kaj šele da bi ga opravljali!

kr.

so ga Slovenci zaplenili, da je ostal in ni bil odnesen iz slovenskega ozemlja, je bil podlaga za oborožitev in opremljenje koroskih ter Maistrovih borcev, poznejših jugoslovenskih vojakov, ki so ravno s tem orožjem branili in rešili naše severne slovenske kraje, kolikor jih nismo izgubili pri zelenih mizah. Vedeti je namreč treba, da bi brez tega materiala bilo pri nas prav težko dobiti potrebsčine za opremljenje naših severnih prostovoljcev. Srbom, ki so takrat samo z opremo, ki so jo kot bojnikim imeli na sebi, prihajali iz solunske fronte ali pa iz avstrijskih in nemških ujetniških taborišč, je ta naš slovenski vojni plen, ki smo jim ga takoj odstopili in izročili, bil zanje kakor tudi za poznejšo skupno armado za prvi čas zelo korišten in naravnost neprecenljiv. Slovenske Narodne straže so po vsem tem ob preveratu ne samo varovale premoženje in življenje naših ljudi, temveč so zaplenjeno in ohranjeno vojno ter ostalo javno, samo upravno in državno imetje, ki so ga z orožjem v rokah in včasih tudi s krvjo odvzeli nasprotnikom, za nas pridobile ali ohramihe, tako da ni bilo uničeno ali odpeljano v sosedna ozemlja. Novi državni skupnosti so bile s tem izročene neprecenljivo visoke, v takratnem času na vsak drugi način nedosegljive tvarne koristi milijardnih vrednosti. Na žalost ta delež in prispevki Slovencev kot obratna glavnica za skupno državno delo in blaginja pri nas sploh nikdar ni bil upoštevan. Brez vsakega priznanja so pa seveda ostali tudi fantje in možje, ki so bili pri takratnih slovenskih Narodnih stražah, in ki so to delo opravili.

Ceprap delo narodnih straž ni bilo pravljeno, je to, kar so v narodnostnem in gospodarskem oziru opravile, bilo važno prav posebno z vojaškega stališča. Orožje, streljivo ter drugi vojaški material, ki

(Nadaljevanje sledi)

Ošlak Ferdinand:
Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v letih 1918-1920
(Nadaljevanje.)

Ko smo z našim oddelkom prišli do Ljubljane, nas je na takratni Dunajski cesti ustavila straža Slovencev in Čehov. Slednji so se pridružili slovenskim Narodnim stražam, ker je potovanje skozi nemške dežele v njihovo domovino bilo takrat precej nevarno. Kakor hitro se je straža prepričala, da gre za same Slovence, so nam pustili orožje ter nas povabili, da bi ostali v Ljubljani in stopili v njihne vrste. Ker sem pa poznal želje svojih Štajerjev, sem v imenu vseh odgovoril, da je naša najožja domovina okrog Maribora, kjer bomo s svojim orožjem gotovo potrebni in dobodošli, nakar so nas brez nadaljnega z našimi vozovi in konji pustili naprej.

Tudi med Ljubljano in Celjem nas je slovensko ljudstvo kakor v vseh krajih Slovenije, po svojih Narodnih stražah sprejemalo s puško ali strojnico v rokah, ter nas Slovence mirno pustilo, da smo nadaljevali svojo pot.

V Celju, kjer se je del naših vojakov, domačinov iz celjskega okrožja, ločil, smo se tudi ostali razšli, medtem ko smo najnajprej svoje vozove in konje izročili celjskim Narodnim stražam. Moji dotakratni tovariši so se v skupinah napotili proti Savinjski dolini, Konjicam, Rogoški Slatini, Ptiju, Mariboru itd., medtem ko se je nekaj Celjanov pridružilo takoj celjski Narodni straži, iz katere je nastal Maistrov celjski pešpolk in pa en bataljon mariborskega pešpolka.

Urednik in izdajatelj: Ivan Zorec v Ljubljani